

Иван Иљин

О ПОЛИТИЧКОМ УСПЕХУ

*Пут ка очигледности, Бримо,
Београд, 2001, превео Радослав Божјић*

Најопасније су оне предрасуде које се прећуткују. То се посебно односи на политику где предрасуде цветају бујно и неискорењиво. Прву политичку предрасуду би требало формулисати на следећи начин:

“Шта је политика познато је сваком, и ту нема разговора”...

“Познато је свакоме”... Али, како? Одакле се стиче исправно поимање свега оног *префињеног, сложеног и судбоносног* што у себи крије политика? Да није, можда, то правилно схватање људима својствено “од природе”? Или им се можда открива у сну? Откуд предрасуда да је сваком човеку “по себи јасно” што се открива само дубоком, далековидом и племенитом духу? Није ли управо из ове предрасуде израсла савремена политичка криза? Не без разлога, човечанство постепено долази до уверења да је наш век период највећих политичких неуспеха познатих историји. И можда је време да се из тих неуспеха извуку поуке, и поразмисли о новим путевима ка спасењу...

Било би занимљиво и поучно добро проучити историју човечанства и установити какве чињенице, какве претпоставке воде *истинском политичком успеху*, и шта чинити да би се он досегао? Искуство је ту богато и поучно, од древности до наших дана. *Ко* је, заправо, имао политички успех? Којим је путевима до њега ишао? *Ко*, је пак, доживљавао крах и зашто? Најзад, шта је то “политички успех”, и у чему се састоји?

Пре свега, ваља рећи да у неодређеној и лако кварљивој области “политике” неки појединци, па и целе партије, могу имати *привидан успех* који је, у ствари, фаталан политички *крах*. Људи, говорећи о политици, пречесто подразумевају поступке, залагања и сплетке уз помоћ којих се *осваја државна власт*, при чему се не преза ни од каквих средстава, трикова, подлости и злочина. Неки мисле да је све што се чини *ради државне власти, због ње, око ње и у њено име* “политика”, уопште не повезујући то са *садржајем, циљем и вредношћу* тих чиновца. С тог становишта најзлонамернија интрига, најодвратнији злочин, најгнусније владање јесте “политика”, уколико је у питању државна власт.

Историја познаје људе и партије који су водили прљаву и злочиначку политику не марећи, па и не помишљајући, на *истинске* циљеве и задатке државе, на политичко општење, добро народа, судбину нације, отаџбину и духовну културу. Они су само хтели *власт*, желећи једино да *управљају и заповедају*. Понекад уопште нису знали шта чинити по освајању власти. Понекад су отворено изјављивали да их занимају интереси само једне класе а не народа у целини, или отаџбине. Били су спремни да жртвују и народ, и отаџбину, и њену слободу и културу у име освајања власти и њене класне злоупотребе. Понекад су се пак крили иза “социјалног програма”, да би одмах по освајању власти прешли на остваривање само својих жеља и интереса. Историја познаје мноштво пустолова, честохлапаца, грамзиваца и *злочинаца* који су се докопали државне

власти и злоупотребили је. Треба бити слеп или наиван па та разбојничка дела назвати *Политиком*.

Када су се у старој Грчкој, за Пелопонеских ратова, припадници више класе клели “да ће бити вечни непријатељ народа и да ће му нанети зла колико им је у моћи” (види код Аристотела и Плутарха), то се не може сматрати “политичком делатношћу”. Кад су у тој истој Грчкој власт свуда освајали честољубиви, похлепни и лакомислени тирани, то није Политика већ *њена пропаст*. Кад су у Милету демократе, по освајању власти, купиле децу богаташа и бацале их под бикове, и кад су аристократе, вративши се, купиле децу сиромаша, премазивале их смолом и живе спаљивале (види код Хераклита Понтијског), то није никаква Политика, већ низ *срамних злочина*.

Кад изучавамо историју “цезара” попут Тиберија, Калигуле, Нерона, Виталијана, Домицијана, гушимо се од гађења наспрам њихове нискости и окрутности, разврата и злочинства, и нема тих аргумената који би нас натерали да њихову делатност сматрамо “политичком” и “државничком”: *она остаје злочиначка и развратничка*.

Када у Италији, у 15. веку, на престо долазе тирани – готово да је сваки град имао свог – њихова злодела могу се само грешком назвати “политиком”. Нема тог вероломства, суровости, пљачке, светогрђа, да га нису починили, нити те настраности пред којом су се зауставили. Имена као Галеацо Марија Сфорца, Феранте Арагонски, Филип Марија Висконти, Сигисмунд Малатеста, Еверео д’Ангвилари требало би да добију место у историји *светских злочинаца*, а не Политике. Јер политика има своје здраве основе, племените, духовне аксиоме, и свако ко их гази самог себе сврстава у *злочинце*.

Робеспјер, Дантон и Мара нису били политичари, већ крвници. Тоталитарни деспоти и терористи наших дана срамоте политику и злоупотребљавају државу, и место им је међу параноцима и дегенерицима, а не политичким владарима.

Ако су такви “имали успеха”, и успевали да освоје власт у држави и остваре у лични тријумф самовоље и користољубља, то значи само да су “успели” у *приватном животу* на несрећу нације и земље, будући да је народ доживљавао *епоху невоља и понижења*, па и *политичку катастрофу*. С формалног гледишта њихова свакодневна борба и каријера “политички” су се испољавале, јер су се борили за власт и освајали је. Али, у *суштини*, делали су *антиполитички и противдржавно*. Као пустолови и каријеристи били су “успешни”, али као “политичари” изазвали су *срамне пропаст*, будући да су свој народ уништавали, држећи га у немаштини, страху и понижењу. Њихово “оруђе” – државни апарат – имало је политички смисао и државни значај, али им је циљ поништавао сваки политички смисао и поступци су им били погубни по државу. *Пут* којим су ишли можда се њима, па и масама, чинио “политичким”, али начин делања и све што су чинили и стварали било је погубно, противдржавно, противдруштвено, противправно и антиполитично, то јест, извор мржње, неправди, безбројних патњи, убистава, рушења и распада.

Све ово говори да се *Политика не може сагледавати формално и оцењивати само видљивим*. Она није најезда авануриста нити јурњава преступника за влашћу. Постоји опште правило према коме се ни једна људска делатност не одређује употребљеним средствима или оруђем – ни медицина, ни уметност, ни привреда, ни политика. Све се дефинише и решава на основу вишег, предметног, животног *циља* коме та средства служе. Државна власт само је средство и оруђе намењено вишем циљу, и ништа више. Дело се одређује оним великим, садржајним задатком,

коме је државна власт позвана да служи и коме *стварно служи*. Политика није празна форма нити метод, већ зависи од циља и задатка, будући да они одређују и *форму власти* и начин њеног остварења. Политика је истовремено *и садржај* и форма. И стога се истински *политички успех* не састоји у освајању државне власти по сваку цену, већ у *њеној правилној изградњи и усмерењу ка правом и узвишеном циљу*.

Треба дакле разликовати *истински политички успех од привидног*. Лични животни “успех” тиранина *привидан* је. *Истински успех* је јавни и доноси процват народног живота. Ко се задовољава унапређивањем личне каријере на рачун добробити народа и националног живота *издајник је народа, и државни злочинац*.

Дакле, шта је то *истинска политика*?

Она је пре свега *служење* – не каријера, не лични животни пут, задовољење сујете, честохлепља и властољубља. Ко то не схвата и не прихвата није способан за истинску политику, већ само за њено изопачење, банализовање, карикирање и злочин. И, нека нам не причају како већина савремених политичара то види “другачије”: ако је и тако, онда то објашњава све несреће, опасности и гнусобе савремене “политике”.

Служење претпоставља *повишено осећање одговорности* и *способност да се, наспрам Дела, заборава на лични “успех-неуспех”*.

Истинска политика не служи засебним групама и класама, већ *народу у целини*. Она не раздваја људе и не распаљује им страсти, нити их окреће једне против других, већ их *уједињује* око онога што *им је свима заједничко*. Народни живот је *органички*: сваки део има потребу за осталим и служи им, и ниједан их не сме тлачити ни неодговорно искоришћавати. Сваки појединац је на најреалнији начин заинтересован за добробит сваког другог; један беспомоћни несрећник све доводи у положај окрутних издајника. Један сиромаш претња је свима, један окужен заразиће све, и сваки лудак, алкохоличар и наркоман општа је опасност. Стога права политика утврђује *органичку солидарност свих са свима*. И зато је истински политички успех достижан само ономе ко живи *органичким сагледавањем и мишљењем*.

Такав програм *свеопште органске солидарности* не може свима бити јасан, а најмање духовно кратковидима и користољубивима. Историја бележи често бежање маса од праве политике и програма, и њихове помаме за надриполитичким и противдржавним понудама демагога. У 19. веку такву рушилачку праксу и политички разврат уобличио је Карл Маркс, у искључиво класну партију и програм...

Али ово не треба да саблажњава мудре и верне. На њима је да бране своје схватање и програм и кад им због тога прете изопштење и прогон. Ваља имати *грађанске одважности* да се поднесе изолација и прихвати прогон, то јест, да се помири са *личним политичким неуспехом*. Ваља веровати у долазак других времена и другачијих, отржењених поколења, кадрих да прихвате такав привидни политички “крах” *као истински политички успех*, и да осуде политички разврат.

Но, уколико прави политичар осети разумевање код савременика, дужан је да поведе борбу и проба да усмери народ на прави пут. Јер *политика је вештина обједињавања људи*, то јест налажења заједничког имениоца разноврсним хтењима. Није реч о томе да се људи “споразумеју и окупе око нечега”, будући да то могу и око антиполитичког програма и на противдржавним основама. Споразумевају се наике и разбојници и експропријатори, и терористи и трговци

децом. Неопходно је *политичко* јединство и по форми и по садржају: верно, правно, слободног облика и општеномодно, правично, органско, и засновано на садржају. То је задатак истинске политике.

Стога је политика *вољна вештина* – способност *друштвеног испољавања воље*. Ваља устројити и веродостојно изразити *јединствену свенародну вољу*, али да се тим јединством не протраћи *снага* заједничке одлуке. Јер много је примера наизглед успешног “јединства”, без *истинске вољне снаге* у себи. После безброј “непожељних уступака” и склапања неискрених, лукавих “компромиса” и најватренији би наине почели да се хладе, само фингирајући “слагање”. Никома више не било до јединства нити новог, “шареног” програма, и кад би отпочела градња све се рушило као кула од карата. Ето зашто је политика вештина *заједничког и одлучног* испољавања воље: безвољна политика је или заблуда или издајство, и увек је извор разочарања и невоља.

Из овога проистиче да нема политике без слободне воље. Истинско јединство почива на *добровољној сагласности*: људи не треба да се обједињују под принудом, из страха, лукавства, или ради узајамног обмањивања. Што је у политици мање сплетки то је здравија, дубља и продуктивнија. Комплот превараната, провокатора, диверзаната, речју – нечасних и неодговорних људи – никада неће изградити ни здраву државу ни исправну политику. Што је у политици више конспирације то је у њој више лажи и преваре. Што је јачи утицај тајанствене и двосмислене закулисе, то је у политичкој атмосфери више лажи, издаје, користољубља. Немогуће је објединити и усагласити *све*; то никада неће успети. Потребно је објединити најбоље, најумније, спремне да одговорно служе неспутани било каквим закулисним “налозима” и “забранама”. Таква заједница треба да позове разумну већину друштва и народа да крене за њом. При том ваља увек имати на уму да та “већина” није у стању *да ствара и саздаје, сагледава и гради политику*, већ само да се *одазове* на идеју и *подржи* програм. Одувек је све значајне и велике реформе *смишљала* и спроводила у дело *предузимљива мањина*, док се већина само саглашавала, учествовала и подчињавала. Ово нипошто не значи позив на најболеснији и најизопаченији од свих политичких режима, тоталитарни. Али јесте подсећање *да се не прецењује глас масе у политици, пошто она не живи органским сагледавањем и мишљењем, доступним једино мањини најбољих*, који треба да је покрену доказивањем и личним примером.

Да би се ово јединство остварило, *најбољи људи* једног народа – они који хоће и могу да служе општој органској солидарности – морају се договорити и усагласити, чврсто збити редове и приступити обједињавању нације. Уколико најбољи политичари то не учине, урадиће то *противдржавни антиполитичари*. Јер, политика тражи *најбоље људе* – проницљиве, одговорне, даровите организаторе, искусне ујединитеље спремне да служе. Свака држава позвана је на *одабир најбољих*. Народ који то не оствари иде усусрет смутњама и несрећама. Стога све што отежава, кривотвори или подрива *политичко-предметни одабир најбољих*, свака властољубива завера, честољубиво-партијска сплетка, поткупљивост, политички непотизам, породична протекција, придобијање државно неподобних елемената за гласање, прикривање, и партијско, племенско и верско истицање неспособних штети држави и води је у пропаст. Ко жели *истински политички успех* дужан је свим силама да *предметно одабере најбоље људе*.

Оно што такав одабир мора понудити народу јесте *остварљиви оптимум у границама опште органске солидарности*. Овде се одмах јавља низ питања: Шта тражити? Какав је наш циљ? У чему је свенародна солидарност? Како је остваривати? Какве су мере и закони неопходни? Је ли могуће одмах изразити и остварити “свеопшту правичност”? Као одговор ваља увек налазити и нудити *најбољи од остваривих исхода*. Никад не маштати о максимуму и постављати себи максималне задатке: из тога неће ништа изаћи осим *обмане, разочарања, огорчености и*

демагогије. Није нужен баснословни максимум, већ најбоље оствариво. Значи, *трезвени оптимизам!*

Даље: *политика је немогућа без идеала, али она мора бити и трезвено-реална*. Не може се без идеала – њиме се мора осмишљавати свака мера, његовим зрацима прожимати и облагорођивати свака одлука, он се мора призивати издалека, да греје срца изблиза... Политика не сме да се вуче од случаја до случаја, крпи рупе, нити да се препушта лакоумној кратковидости, стварајући безидејно и беспринципијелно ћифтинство. Права политика јасно види свој “идеал” и чува “идеалистичко” обличје.

Истовремено, она мора бити *трезвено-реална*. Њен “оптимум” не сме почивати на илузијама нити се преобратити у химеру. Али, томе води непросвећеност масе и доктринерство полуобразованих демагога. Ништа није горе него кад слепа догма успе код непросвећене гомиле, и кад се учврсти терором.

Трезвени и разборити оптимум (описан начелима: “најбоље могуће!” и “највише остваривог!”) увек узима у обзир све стварне душевне, привредне, дипломатске и војне могућности датог народа, времена. Тај оптимум мора бити историјски заснован, утемељен, проницљиво замишљен, и остварив. Истинска политика истовремено је и идеалистична и реалистична. Она гледа у даљину, унапред – на деценије или чак столећа, и не бави се ситном трговином. Усто, одговорна је и трезвена, и не занимају је утопије и противприродне химере. Насупрот томе, безидејна политика је плитка, банална и немоћна; она све замара и свима досађује. Политика химере је самообмана која траћи снаге и разочарава народ. Права, пак, политика има крупне обресе, значајна је и благоговорна; она јача при остварењу и никог не обмањује, већ *штеди снаге и подстиче народно стваралаштво*. Њој суди време, а будућа поколења дају јој за право.

Да би се остварио такав могући оптимум, политици је неопходно што боље *државно уређење* и што боље попуњавање *места у влади*.

Држава је организација *власти*, али истовремено и *организација слободе*. Ова два захтева, као две координате, одређују њене задатке и границе. Уколико је устројство власти неуспешно, све се распада у неред и анархији, а држава нестаје у *хаосу*. Али ако занемари слободу и престане да јој служи јављују се принуда, насиље и терор, и држава се претвара у *тамницу*. Проблем нестаје ако држава *црпи снагу из слободе, и користи је ради очувања слободе*. Наиме, у својој слободи грађани треба да виде *духовну снагу*, те да је чувају и траже извор своје духовне слободе и снаге у државној власти. *Слобода грађана треба да буде истински и моћни источник државне власти*.

Власт је позвана да заповеда, а по потреби и присиљава, суди и кажњава. У држави никад не сме пресахнути *импонујућа воља*; њен императив увек мора бити довољно моћан *да инсистира* на своме, и изазове повиновање. Али ово господство грађанима мора обезбеђивати, уважавати, и штитити слободу. Видљива делатност државе – увођење реда, убирање пореза, законодавство, судство, администрација, организација војске – не постоји по себи и ради себе, нити се може одржати као спољни процес. Уколико и постане искључиво спољна, и сведе се на изнуду, отимање, пресуђивање, кажњавање, хајке и погубљења, то јест, на механички притисак и притезање с циљем изазивања страха и глади (као у тоталитарним државама), таква држава ће се пре или касније распасти. Јер државни живот је *израз збивања у народној души* – њених нагона, тежњи, вољних одлука, уважавања, самоодговорности, повиновања, дисциплине, верности и родољубља. Држава и политика *живе правном свешћу народа и црпу своју снагу и успех из ње*.

При том ваља знати да с једне стране стоји *правна свест најбољих људи*, а с друге *правна свест масе*, њеног средњег сталежа. Ако је та свест очувана, држава живи; ако се она цепа, мути, слаби, држава пропада. А правну свест чини *слободна лојалност*.

Зато је задатак сваке праве политике *да васпита и устроји националну правну свест*. Васпитавање мора одражавати слободну лојалност, а не ропство, и учити њој, то јест добровољном чувању и штићењу права. Стога се прави и мудри политичар брине да државно уређење и састав владе буду *прихватљиви* за националну правну свест, и да у њој изазивају солидарност и спремност на сарадњу. Наиме, уколико је народна правна свест ауторитарна, демократија неће успети. А, индивидуалистичка и слободна правна свест неће трпети тиранију. Бесмислено је наметати монархистичко устројство народу с републиканском правном свешћу, као што је глупо и погубно народ монархистичке правне свести увлачити у републику, њему страну и неприродну. Државно уређење и влада су “функције” *унутарњег живота* народа, његовог рађања и испољавања, и одражавају његову правну свест, то јест историјски насталу самобитност.

Сваки истински политичар зна да државна власт живи захваљујући слободној правној свести грађана, и да је дужна да тој слободи омогући да дише и да се исказује. А на народу је да своју слободу испуњава лојалношћу, и да на владу гледа као на *своју* и стваралачки је подржава, мада му она донекле ограничава слободу. Стога истинска државна власт треба не само да “везује” већ и ослобађа. И, да учи људе добровољном самообавезивању. Власт “везује” како би грађанима обезбедила слободу, и ослобађа, како би се они научили добровољном подчињавању и заједништву.

Но, државна власт нипошто не сме у народу *ослобађати зле снаге*. Тешко народу уколико се појави таква власт, при чему је свеједно да ли ће ли зло ослобађати из глупости или порочности. Слобода није разуздавање злих, нити право на злодело. Негативне снаге морају се обуздавати и неутралисати, иначе ће окаљати и уништити слободу. Зло се мора спутати да би добро било слободно, и без страха могло развијети своје снаге. Стога права политика *ауторитативно спутава и уређује живот, не би ли тиме ослободила и подстакла најбоље снаге народа*.

Али ни сапете снаге зла не ваља уништити. Истинска политика је мудра, опрезна и штеди све народне снаге. Стога јој је својствена вештина да штеди и вољу негативне моћи, и злочинцу, зависнику, рушиоцу, преступнику, разбојнику, бунтовнику и издајнику пружи могућност да се прихвати нечег ваљаног и целисходног...

То је суштина истинске политике. То је пут ка истинском политичком успеху.

Политика је *вештина слободе*, васпитавање субјекта права кадрог самостално да ствара. Држава која презире, угњетава и одбацује слободну људску личност јесте тоталитарна. Она је бесмислена, противприродна и злочиначка, и заслужује да се распадне и пропадне.

Политика је *вештина права*, то јест умеће стварања јасне, животне и прилагодљиве правне норме. Држава која доноси нејасне, неразумљиве, неправичне, двосмислене, неживотне, педантне и мртве законе у народу поткопава поверење у право и верност, у влади и судству подстиче самовољу и подмитљивост, и подрива саму себе.

Политика је *вештина правичности*, то јест умеће уживљавања у особеност сваког појединца, и његова заштита као личности. Држава која свима натура неправичну једнакост неспособна је да

препозна особеност – природну неједнакост – живих људи, те зато крши правичност и нагомилава у народу зла осећања, која ће је кад-тад уништити.

То је суштина праве политике. Она се гради помоћу државне власти и зато се то оруђе мора одржавати *чистим*. Јер, кад постане *нечасна, свирепа и похлепна*, државна власт заслужује да буде свргнута и срамно пропадне. Политика пружа човеку власт, али прљав човек који злоупотребљава власт и самовољно се понаша преступник је пред народом. Насупрот томе, истински политичар доживљава власт као *служење, обавезу, бреме*, настојећи да схвати и усвоји *вештину владања*. И све док њом, пред собом и народом, стваралачки не изнађе право разрешење општих задатака и не ослободи се обавезе, он мора одговорно и одважно носити то бреме служења – па макар се радило о сопственом животу и смрти. Државна власт није играрија ни машкаре, да се маска мења или скида по жељи. Њој је својствена трагичка црта, будући да се сваког трена може извргнути у трагедију и носиоца власти и народа. Стога је истински политичар *обавезан да ризикује свој живот* попут војника у боју, те кукавице немају места у политици.

Дакле, *истински политички успех* доступан је само ономе ко се лаћа посла *са одговорношћу и љубављу*...

Нема ничег јаднијег од *несавесног и неодговорног* политичара, будући да такав жели да буде познат али не и да се посвети свом позиву. Увек недорастао задатку, он не уме да жртвује ништа своје. Бежећи од сопствене сенке, такав *не може имати политичког успеха*.

И нема ништа опасније и штетније од политичара *без срца*. Лишен главног органа духовног живота, такав не воли ни ближњег ни отаџбину, нити зна за верност као одраз љубави. Одан ничему, од самог почетка он издаје сваки свој подухват, а ка земљи којом управља не привлачи ништа Божије. Будући циник, он *може “успети” у личној каријери, али никад у истинској политици*. Око његовог имена може се дизати и историјска галама коју глупаци и злочинци сматрају “славом”. Такав може изазвати неописиве несреће и страдања, али стваралачке путеве *за свој народ* он неће наћи.

Историја зна за разне Нероне, Цезаре, Борције, Маре, али ни они нису били цењени као данас такви за живота, и после смрти. Савремени људи изгубили су живо осећање добра и зла, па изопаченост прихватају као достигнуће, сплетку као умност, свирепост као хероизам, противприродну утопију као светски “програм”. Наши савременици заборавили су драгоцене аксиоме политике, права, власти и државе. “Укинули” су и ђавола, да би му се препустили и поклонили...

И највећи, најсрамнији крах светске историје (Руску револуцију) они доживљавају као највећи политички успех.

Али, ближи се отрежњење.